Luis QUIRANTE SANTACRUZ. *Teatro asuncionista valenciano de los siglos XV y XVI*

València, Direcció General de Cultura. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència. Col. "Textos teòrics", núm. 2, 1987

La tasca investigadora desenvolupada en els últims deu anys al voltant del teatre medieval religiós català i, molt especialment, respecte a la Festa o Misteri d'Elx, precisament per ser l'única peça d'aquest tipus de representacions que ha restat viva fins a l'actualitat, ha cristalitzat en una sèrie d'exposicions i publicacions que volen explicar el tema des de variats punts de vista. Entre les primeres cal fer menció especial de *Món i Misteri de la Festa d'Elx* que, organitzada per la Generalitat Valenciana, fou mostrada a València i Barcelona i que, actualment, prepara la seua visita a Roma. En l'apartat d'obres escrites, a banda de catàlegs i fullets, esmentarem diversos llibres de gran interès així com diferents números monogràfics que diverses revistes –*L'Arrel, Festa d'Elx, El Público, El Temps*...– han dedicat a la festa il·licitana amb importantíssims articles d'especialistes i estudiosos.

Per altra banda, també la Universitat s'ha ocupat del Misteri i són diverses les memòries de llicenciatura, tant nacionals com estrangeres, destinades a estudiar la representació assumpcionista en tots els seus aspectes. I com a culminació d'aquest procés d'estudi i seriosa investigació, s'han produït també diverses tesis doctorals, almenys en tenim notícia de dues.

Una d'aquestes tesis, realitzada per Luis Quirante Santacruz, ha estat publicada sota el títol *Teatro asuncionista valenciano de los siglos XV y XVI*, per la Direcció General de Cultura valenciana dins de la seus col·lecció "Textos teòrics". L'autor, actualment professor de l'Instituto Español de Cultura a Roma, és un especialista en la matèria. Ja la seua tesi de llicenciatura *(El "Misteri d'Elx" : Orígenes y texto literario,* Universitat de València, 1982), versà sobre la festa elxana. A partir d'aquest treball moltes han estat les seues publicacions relacionades amb el drama sacre. Així, el 1983 publicà un interessant article en què estudiava les arrels miraculoses del Misteri ("Sobre l'origen miraculós de la Festa", *La Rella,* núm. 1, 1983); en el mateix any participà en el IV *Col·loqui de la Societat Internacional per a l'Estudi del Teatre Medieval*, amb una comunicació sobre l'escena de la Coronació de la Mare de Déu ("Notas sobre la escenografía del "Misteri d'Elx": La "Coronación". Viterbo, 1983. Aquest mateix treball, el poden veure en versió catalana en *La Rella,* núm. 5, 1985). Per altra banda, també estudià l'escenografia de la festa ("El espacio escénico en la Festa d'Elx", *Miscel·lània Homenatge a Manuel Sanchis Guarner,* València, 1984) i el seu text ("En torno al texto de 1625. Primera copia conocida del "Misteri d'Elx", *Festa d'Elx,* 1984. "Notes per a una història del text literari de la Festa d'Elx", *Món i Misteri de la Festa*

d'Elx, 1986. O "Sobre el Consueta de 1709". *Festa d'Elx*, 1987). Per últim, citarem dos treballs més amplis. Un dedicat a la publicació de la consueta de la festa del 1722 (*El Misteri d'Elx*, Gregal Llibres, València, 1985) i un altre on realitzava l'edició de les versions dels textos dels Misteris d'Elx i de la Catedral de València que transcriví Manuel Sanchis Guarner (*Teatre assumpcionista valencià*, Tres i Quatre, col. "Teatre", núm. 17. València, 1986).

En aquesta ocasió, Luis Quirante ens ofereix un voluminós llibre, amb bona impressió i enquadernació, dividit en dues grans parts. La primera és dedicada a estudiar els diferents relats de l'Assumpció de la Mare de Déu, tant populars com cultes, i la seua possible influència sobre el teatre assumpcionista valencià, exactament sobre les tres peces conegudes d'aquest tipus d'escenificacions: el *Misteri Assumpcionista* de la Catedral de València, datat en l'any 1416, la *Festa d'Elx*, de la segona meitat del segle xv, i *La Famosa representación de la Asunción de Nª Sª a los cielos*, que tenia lloc a Castelló des del 1588.

Fonts assumpcionistes com els *Evangelis Apòcrifs*, la *Llegenda Àuria*, les *Laudes* italianes, les *Cantigues* d'Alfons X, els *Vita Christi* de Francesc Eiximenis o Sor Isabel de Villena, els sermons de S. Vicent Ferrer, l'obra de Ramon Llull i altres representacions teatrals semblants a les valencianes com el Misteri de Tarragona, els *Autos* castellans, etc., són analitzades per l'autor en un intent d'establir possibles connexions i evolucions. Com a conclusions més importants, caldria destacar la quasi total independència de la Festa d'Elx respecte al Misteri de València –relació apuntada fins ara per diversos autors– i, d'altra banda, la influència del drama sagrat elxà en la representació de Castelló, sobretot en escenes com la de Sant Tomàs o la Coronació de la Verge per part de la Sma. Trinitat.

Luis Quirante, partint d'aquestes comparacions, de l'extensa iconografia assumpcionista dels segles xv i xvi i de l'estudi d'algunes escenes fonamentals dins del Misteri d'Elx, com la *Joià*, la lletra del cant de Sant Tomàs, el paper de les Maries companyes de la Mare de Déu i l'aparició de la Coronació al final de l'obra, assenyala com a probable època d'origen de la Festa il·licitana, els anys finals del segle xv i, concretament, vers l'any 1492. Aquesta darrera puntualització estaria donada per la referència a *les Índies* existent en el cant de l'apòstol Tomàs i pel tractament que la peça fa dels jueus, coincidint amb el decret d'expulsió d'aquests.

La segona part del llibre és destinada a l'estudi dels escenaris de les obres valencianes. Quirante, fent especial incidència en els valors simbòlics d'aquestes representacions i, en general, de tota la vida medieval, analitza el cel, els diferents aparells angèlics –el Núvol o *Mangrana*, l'Araceli, la Coronació, etc.–, els cadafals i taulats i suggereix, a partir de les dades conservades, la forma en què serien escenificades les obres de València i Castelló, el funcionament de la tramoia aèria de la Festa d'Elx abans de la coneguda avui dia i altres qüestions. Tot allò i el repàs i la documentació dels diversos elements teatrals del Misteri il·licità, permeten reafirmar a l'autor l'època ja esmentada de creació d'aquest. Amb aquests nous elements de judici, Quirante afina encara més: l'origen de la Festa estaria entre 1492 i alguns anys abans del 1530. Aquesta darrera data correspon a la del document que, fins fa poc, era considerat el més antic dels conservats que feien referència a la representació; concretament es tracta d'una petició d'ajuda que la Confraria encarregada d'organitzar el drama feia al Consell municipal per tal de daurar la cadira on cada any es feia l'Assumpció de la Mare de Déu.

Per últim, i com a conclusió fonamental del llibre, l'autor demostra que les tres obres valencianes, ordenades cronològicament, apareixen en un clar eix València-Elx-Castelló, on s'aprecia l'evolució del teatre assumpcionista des de l'època tardomedieval del Misteri valencià, fins la representació pre-renaixentista de Castelló. Elx, per tant, quedaria en un pas intermedi dins d'aquesta línia evolutiva.

El llibre es complementa amb dos apèndixs. Un dedicat a la publicació de la consueta de la Festa d'Elx del 1625, la més antiga de les conegudes, comparada amb les altres versions posteriors datades en 1639, 1709, 1722 i 1751. Aquesta consueta fou escrita per Gaspar Soler Chacón a instàncies d'Honorat Martí de Montsi, cavaller del Sant Ofici. Conté únicament la lletra dels cants i les acotacions escèniques de l'obra. També inclou un capítol final on es repleguen una sèrie de notícies referides a la representació del Misteri en el segle XVII. Aquest llibret, actualment perdut, fou transcrit per l'arxiver d'Elx, Pere Ibarra i Ruiz en l'any 1900, encara que no el publicà complet fins 1933. També hem de dir que el manuscrit de Soler Chacón fou copiat en l'any 1751 per Carlos Tàrrega i Caro en un quadern destinat als seus fills i hereus i on també escrigué diverses i importants notícies sobre les escenificacions, la seua història, algunes dades històriques de la ciutat, etc. La comparació de totes les consuetes de la Festa fa establir a Quirante dues línies fonamentals de transmissió de les còpies d'aquests manuscrits. En la primera estaria el llibret de Soler copiat, com ell mateix diu, de l'original existent en la caixa de tres claus del Consell de la població, i el de Tàrrega. Una segona línia que també partiria de la consueta municipal, estaria formada pels textos de 1639, 1709 i 1722.

El segon apèndix de *Teatro asuncionista...* conté part de la iconografia assumpcionista que Quirante estudia en la primera part del llibre. Concretament són trenta reproduccions, en blanc i negre i en color, on es realitza un repàs per les produccions pictòriques del tema més destacades des del segle x fins el XVI.

Ens trobem, en resum, davant d'una obra de gran envergadura com era d'esperar d'una tesi doctoral. Un llibre fet amb minuciositat on l'autor mostra nous aspectes del teatre assumpcionista o, de vegades, ens fa veure amb nous ulls altres que ja creiem conèixer i que interpretats per Quirante ofereixen noves suggerències.

Tan sols hem d'indicar dues petites objeccions que, d'altra banda, no desmereixen en res l'obra, però que ajudarien a la seua lectura i completa comprensió. D'una banda, la numeració de les llàmines iconogràfiques que facilitaria la seua localització al lector, segons les referències existents en el text. I de l'altra, la inclusió, en altres apèndixs, dels textos complets de les obres assumpcionistes de València i Castelló, ja que, encara que el Misteri valencià ha estat recentment publicat, com hem dit, el de Castelló només pot trobar-se en una revista especialitzada datada en l'any 1961 (E. Julià Martínez, "La Asunción de la Virgen María y el teatro primitivo español", *Boletín de la Real Academia Española*, vol. XLI, maig-agost, 1961).

De tota manera, la categoria de l'estudi fa incloure, sense cap mena de dubte, el llibre de Luis Quirante dins de les obres fonamentals per al coneixement pregon de la Festa d'Elx, en particular, i del teatre valencià de temàtica assumpcionista, en general.

Joan Castaño

J. MASCARÓ. *Morfologia*

Barcelona, Ed. Enciclopèdia Catalana, Col. Biblioteca Universitària, nº 5, 1986, 148 pàgines.

El llibre de J. Mascaró ens presenta una anàlisi descriptiva de les qüestions i problemes de la morfologia catalana, és a dir, dels processos de formació de mots, flexió i cliticització, tot donant-nos-en una visió global i aclaridora que des de fa anys necessitava la nostra lingüística.

Cal relacionar aquesta anàlisi amb la feta per M. T. Cabré i G. Rigau a *Lexicologia i Semàntica,* llibre publicat en la mateixa col·lecció poc abans, on s'aborden alguns dels temes estudiats ací –en concret la formació de mots– des d'un punt de vista semàntic. Així doncs, es pot considerar que són dues obres complementàries que comparteixen un objectiu comú: omplir un important buit d'estudis descriptius en la llengua catalana.

L'autor especifica molt clarament aquest objectiu quan afirma que s'ha proposat de fer "una descripció de les propietats gramaticals dels mots catalans" que estiga "a l'abast de qualsevol persona amb coneixements lingüístics elementals". Tot i això, l'obra pot ser molt útil en nivells superiors per l'interès i l'alt grau de sistematització del seu contingut.

Aquesta descripció té dues característiques més que cal comentar: d'una banda, es limita al català normatiu, i fa sols esporàdicament referències a variants dialectals, cosa que redueix el seu abast. Una major atenció al diatopisme hauria enriquit considerablement la seua aportació. D'altra banda, incorpora la majoria d'exemples en transcripció fonètica, corresponent al català central, i sense la seua forma ortogràfica, la qual cosa pot dificultar de vegades la comprensió immediata del text a un lector catalanoparlant no oriental.

L'enfocament de l'obra parteix de la base que el material morfològic està compost per morfemes (radicals simples i afixos), radicals derivats i compostos, clítics (determinants, pronoms febles, etc.), *mots petits* (sense clítics) i *grans* (amb clítics adjunts). La morfologia d'una llengua estableix les relacions existents entre formes radicals i derivats (derivació), entre aquests i els radicals o mots compostos (composició), entre formes inflexionades i radicals (flexió) i entre *mots grans* i *petits* (cliticització). Aquestes són les relacions que desenvolupa Mascaró, aplicant, quan s'escau, una metodologia generativista, tot i que ho fa de manera més limitada que Cabré i Rigau al llibre abans esmentat.

Inicia la seua exposició amb una introducció on resumeix els trets característics de l'obra i els supòsits teòrics bàsics. Tot seguit estudia el primer procés de formació de mots: la derivació. Se'n centra en dos aspectes: el tipus de canvi formal i els problemes que origina. Respecte del primer, tracta l'afixació (sufixació i prefixació), la derivació pseudoflectiva (cas de **finir-finar**) la derivació zero (**negre** (adj.)– **negre** (N)), l'al·lomorfia, i la derivació no afixal (**tus-tos**). Pel que fa als problemes, se n'ocupa de dos: la infixació, que és considerada un cas especial de sufixació, i la dificultat d'establir els límits entre derivació i composició.

Passa a continuació al segon tipus de formació de mots: la composició. Dedica aquest capítol a analitzar els compostos classificant-los segons el seu *cap* (element que determina les propietats morfosintàctiques del mot complet) en: compostos amb el cap fora de la construcció compositiva, els quals correspondrien als tradicionalment anomenats exocèntrics (**parallamps**), compostos amb cap o endocèntrics (**caragirar**), adverbis en *-ment*, compostos sintagmàtics (**col-i-flor**) i cultes (**cardiòleg**). Per últim, considera breument la formació no morfològica de mots (onomatopeia, reduplicació, truncament, etc.).

Deixant ja aquest procés de formació de paraules, s'endinsa dins l'àmbit de la flexió i tracta en primer lloc la nominal. Aprofundeix en els següents punts: les categories nominals, això és, gènere i nombre, prestant especial atenció a casos particulars (com la invariabilitat, la defectivitat, les variacions semàntiques en les diverses inflexions genèriques d'un mot, etc.); les alternances morfofonològiques (**dos-dues**) i les fonològiques (d'una mateixa paraula en les distintes inflexions (**mut-muda**), i, per últim, la representació dels morfs de gènere i nombre.

A continuació se centra en les formes simples de la flexió verbal. N'estudia els accidents, la correspondència entre morfema i morf verbal, la distinció de conjugacions i les característiques dels verbs regulars i dels irregulars. Cal remarcar l'interès de la classificació dels irregulars, així com l'estudi que fa de les alternances consonàntiques més habituals en els seus radicals.

L'últim apartat d'aquesta *Morfologia*, el dedica als clítics, morfemes o conjunt d'ells que tenen un comportament similar als afixos i als mots alhora i que, ajuntats a un *mot petit*, el converteixen en un de *gran*. En distingeix dos tipus: per una banda, els elements proclítics sobre el primer mot que els segueix (determinants, preposicions i conjuncions àtones, formes àtones d'**haver i ésser**) i, per altra, els pronoms febles.

Vist aquest resum dels punts més importants desenvolupats al llibre es pot concloure que J. Mascaró ha dut a terme una enriquidora anàlisi dels processos morfològics en la llengua catalana. Ha fet un estudi exhaustiu i aprofundit de la formació de mots, que es pot completar amb l'aportació de M. T. Cabré al llibre citat abans. A més, ha resumit breument les qüestions referents a la flexió nominal i ha fet una bona aproximació al paradigma verbal, sobretot al del verbs irregulars, tot i que la seua exposició ha estat un xic limitada quant a exhaustivitat descriptiva pel fet d'haver deixat de banda les variants diatòpiques. Finalment, sota el nom de clític ha agrupat categories tradicionalment considerades diverses, malgrat el seu similar funcionament, donant així una visió més coherent d'aquests elements.

En conjunt, ha matisat i sistematitzat conceptes tradicionals i n'ha aportat algun de nou en un intent, reeixit, de fer un estudi global de la morfologia catalana.

Mª Josep Cuenca

Argumentation (An International Journal of Reasoning)

Vol. 1, nº 1, 1987

La revista *Argumentation* ha fet la seua aparició enguany, al *Congrés Internacional de Pragmàtica* que tingué lloc a Antwerpen l'estiu proppassat, amb un primer número monogràfic ("North American Perspectives on Argument") que té com a *guest editor* el professor de la Universitat d'Ohio James L. Golden. Els noms de Jean-Blaise Grize, Michel Meyer i Jean-Claude Anscombre figuren en l'equip editor, i Umberto Eco i Herman Parret entre els assessors. La iniciativa, que no es limita a l'àmbit d'una escola concreta, mereix al nostre entendre algun comentari, no sols pels prestigiosos noms que l'avalen, sinó, sobretot, per l'interès que avui desperta aquest camp d'estudi pluridisciplinar que abasta la lingüística i la lògica, la teoria literària, la filosofia de la ciència o la praxi jurídica mateixa: al capdavall, tot el que tinga relació amb la capacitat de persuadir o convèncer per mitjà del llenguatge.

Dins el marc general de la pragmàtica, la teoria de l'argumentació, hereva de l'antiga retòrica, estudia la relació entre l'explícit i l'implícit en el discurs, sempre orientat –en un sentit o altre, i qualsevulla que siga la seua matèria temàtica– a la persuasió d'un auditori. Des dels noms peoners de Toulmin o de Perelman fins als recents plantejaments de Ducrot o –en un terreny més literari– del grup μ, la teoria de l'argumentació ha desenvolupat una sèrie de tòpics i propostes metodològiques relacionats amb aquest nucli epistemològic. Les aportacions de Douglas Ehninger o de Michael Leff, en l'àrea nord-americana, són particularment objecte d'atenció en aquest número monogràfic d'*Argumentation* per part de sengles articles de Golden i de Josep W. Wenzel.

Si l'article de Golden s'enceta reivindicant la prioritat cronològica dels treballs d'Ehninger –a partir de 1943– respecte als de Toulmin i Perelman, en la via de configuració del nou paradigma de l'argumentació com a *raonament pràctic*, l'article de Wenzel fa una excel·lent aplicació pràctica de les teories leffianes a un text poc rellevant en aparença: un article periodístic aparegut a *Newsweek* que, tot centrant-se externament en la reacció popular davant els estralls de la tuberculosi durant la passada centúria, argumenta amb habilitat notable a favor d'una nova consideració –més positiva, o menys derrotista– del fenomen de la SIDA i del seu tractament social. La reorganització de les categories espacial i temporal en la nostra percepció d'un *quadre* experiencial (el concepte minskià de *frame* hi subjau d'alguna manera) per mitjà de l'argumentació, és la gran aportació de Leff que Wenzel aprofita al seu treball. L'argumentació esdevé, així, una *ars* pràctica de remodelar la visió del món –o la d'un problema concret– que té l'auditori, a través de les noves coordenades perceptives que l'habilitat de l'argumentador imposa subtilment com a evidència.

Blair i Johnson, en un altre article, insisteixen en el caràcter dialèctic de l'argumentació i en el desenvolupament d'una *lògica informal,* per part dels filòsofs nord-americans, durant els darrers quinze anys. Per la seua banda, Walter R. Fisher, que titula el seu paper "Technical Logic, Rhetorical Logic and Narrative Rationality", analitza les relacions entre lògica tècnica –des d'Aristòtil– i lògica retòrica, en un camí gnoseològic que va de la geometria i les matemàtiques al llenguatge i la jurisprudencia, camp operatiu preferent per a la teoria de l'argumentació. La lògica retòrica, a més, hauria d'estendre, des d'aquest punt de vista, la noció tradicional de raó (o racionalitat) a tota la gamma de discursos que inclou tant el científic com els artístics en una revaloració de la racionalitat narrativa. I cal dir que no pocs estudiosos de la història, o del discurs històric, han treballat recentment en directrius no molt dissemblants.

Robert L. Scott contribueix a aquest número d'*Argumentation* amb un estudi on defensa el caràcter alhora creatiu i lògic de l'argumentació: o, cosa que és equivalent, el valor epistèmic de la retòrica, que se centra en uns comportaments d'interacció comunicativa que genera en coneixement. Aquestes consideracions teòriques són il·lustrades per Scott amb alguns entrecasos concrets: un n'és el mateix text de l'article ("this paper I am writing and you are reading"), que entra així en un procés autoreflexiu no exempt d'ironia, propi, segons l'autor, de tot tipus d'argumentació; un altre és el del debat sobre el rol dels sexes; un tercer, finalment, el del parlament del senador Edward Kennedy davant les càmeres de televisió el 25 de juliol de 1969, tot just una setmana després de l'incident de Chappaquiddick Island, que havia passat una ben alta factura a la seua carrera política. En totes tres anàlisis troba Scott evidències constatadores de la seua interpretació epistèmica de la interacció comunicativa, la qual produeix per mitjà de les estratègies argumentatives un intercanvi de rols i un reajustament incrementador del coneixement.

En l'últim article de la revista, William R. Brown insisteix –en la línia dels treballs de Max Black– en el valor heurístic de la metàfora i planteja, contra la visió kantiana de la diferenciació entre convicció o persuasió i coneixement pur, una concepció integral *("holistic"),* del raonament (que inclouria així el lògico-formal i l'informal-retòric) i, al capdavall, del conjunt de les facultats humanes.

Tot amb tot, l'interès d'aquest número d'*Argumentation* no és degut tan sols al del seu contingut, sinó, a més d'aquest, al fet que es tracta d'una nova i ambiciosa iniciativa que contribuirà, sens dubte, a la consolidació –i potser a la convenient unificació– d'aquesta àrea de coneixement que se centra en l'estudi de la raó pràctica. J. R. Cox i Ch. A. Willard constataven, en un treball de revisió publicat el 1982, que els estudiosos d'aquesta disciplina es trobaven encara lluny d'atènyer una teoria unificada. De fet, hi conflueixen diverses tradicions científiques, entre les quals la línia anglosaxona de desmantellament del logicisme russellià (Strawson, Austin, Grice) i les investigacions produïdes en l'àrea francòfona (els belgues inclosos, i amb un pes específic ben important), amb noms com Perelman, Ducrot, Meyer o Berrendonner. En el rerefons de tot, el canvi que es produeix en la trajectòria del pensament de Wittgenstein amb els *Quaderns* i les *Investigacions:* val a dir el filosòfic desplaçament del centre d'interès des del llenguatge lògic formalitzat cap al llenguatge ordinari. Les noves perspectives –més atentes a l'argumentació que no a la demostració– prometen encara un important desenvolupament, obligadament interdisciplinar, que no podrà deixar d'afectar un panorama cognoscitiu tan vast com el que integren, entre altres, la psicolingüística, la semiòtica de la cultura o l'anàlisi del discurs. Benvinguda, doncs, *Argumentation.*

Vicent Salvador